מפניני הפרשה - מאמר

מעבדות לחרות

"**ויהי בשלח פרעה את העם...ויסב אלוקים את העם דרך המדבר ים סוף וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים**" (שמות פרק יג' יז'). בני ישראל יוצאים ממצרים וסבורים היו שעם עזיבתם את מצרים תם ונגמר ה"הפרק המצרי" ונסללת בפניהם דרך הגאולה אל ארץ זבת חלב ודבש.

אולם אז מגיע הצו המפתיע מאת ה' לבני ישראל לחזור לכיוון ארץ מצרים – "**וידבר ה' אל משה לאמר: דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת...**" (פרק יד' א') מדוע?

החזרה נועדה להטעות את פרעה ולהניעו לרדוף אחריהם, להחזירם לעבדות במצרים – "**ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר**". פרעה אכן יוצא בראש חילו ורודף אחרי בני ישראל ומשיג אותם. בני ישראל נלחצים ויראים, ומתעורר בהם שוב ה"סיוט המצרי" - שהם חשבו שהגיע קיצו. אולם אז ברגע קשה זה, עושה להם ה' נס, מי הים נבקעים ויישראל עוברים בו ביבשה, וכשהמצרים נכנסים אחריהם, נסגר עליהם הים וכל חיל מצרים טובעים בים.

השאלה - מדוע היה צריך את כל ההתרחשות המבעיתה והפלאית הזו, ומדוע אי אפשר היה להתחיל את מסע הגאולה עם יציאת מצרים בדרך ישרה ובטוחה, ללא פחדים וללא תשועות מהם?

אם נאמר שהסיבה לכך היא שהחשבון עם העם המצרי עדיין לא נסגר, מדוע לא השלים ה' להכות אותם בעוד בני ישראל במצרים, ולתת לבני ישראל לצאת למהלך הגאולה, בביטחון ושמחה?

נראה להשיב על שאלה זו כך – הסיבה שהקב"ה הביא על מצרים מכות קשות, כלפי בני ישראל: "**וידעתם כי אני ה' המוציא אתכם מתחת סבלות מצרים**" (פרק ו' – ז') וכן "**וידעתם כי אני ה'**" (פרק י' ב') וכלפי המצרים כדי ש"**וידעו מצרים כי אני ה'**" (פרק יד' ד').

אכן המכות פעלו חזק מאוד על המצרים והביאו אותם להכרה זו, אולם היות ועם ישראל היו עדיין עבדים, הם לא יכלו להגיע להכרה זו במלואה - כדי שיוכלו להגיע להכרה זו נדרשה מכה נוספת על המצרים, כשבני ישראל, נמצאים מחוץ למצרים ואינם עבדים.

רק כשהם יוצאים ממצרים ואינם חיים "בצל" אדוניהם וביראתם מהם, יכולים הם להתרשם מהמכה ולשיר "**מי כמוך באלים ה'...ה' ימלוך לעולם ועד**"

מעין זה אפשר לומר גם שיש שני חלקים ליציאה מעבדות לחרות - היציאה הפיזית והיציאה התודעתית (מנטאלית). עם יציאתם ממצרים השתחררו בני ישראל פיזית, אבל עדיין לא השתחררו בתודעה (מנטאלית), כפי שאנו למדים מתגובת עם ישראל בראותם את מצרים רודף אחריהם.

רק כאשר רואים בני ישראל את מצרים מת על שפת הים אז מושלמת ההשתחררות שלהם, שכן אז הם יוצאים ממצרים גם מנטאלית.

חיזוק לזה אפשר ללמוד מדרך התנהגותם של בני ישראל. הכתוב מלמדנו שבני ישראל יצאו "חמושים" ממצרים, ולדעת רוב המפרשים הכוונה היא כפשוטו עם חימוש ונשק, ובכל זאת כאשר הם רואים את מצרים מתקרב אליהם הם נלחצים ולא מעלים בדעתם כלל להילחם בהם. לעומת זאת מספר שבועות אחרי כן, כאשר בא עמלק ונלחם איתם ברפידים, מיד הם נלחצים ובראשות יהושע יוצאים להילחם בהם.

בין אדם לחבירו

אדם שהוא אבל בתוך שבעת ימי האבלות – מן הדין אינו חייב לקום בפני תלמיד חכם, ומכל מקום אם האבל רוצה להחמיר על עצמו ולקום בפני תלמיד חכם או זקן – תבא עליו ברכה.

המצווה לקום מפני החכם אינה בשביל החכם שיראה שמכבדים אותו, אלא היא לאדם עצמו, ולכן גם אם החכם או הזקן סגי נהור (עיוור) שאינו רואה מי קם ומי לא קם לפניו – צריך לעמוד בפניהם. וכן הדין אם עברו חכם או זקן ליד אדם שהוא סגי נהור (עיוור) – חייב הוא לעמוד בפניהם.

שואל ומשיב

שאלה: מה ההלכה לגבי מגורי גויים במדינת ישראל? (עפ"י פניני הלכה)

תשובה: בהקמת המדינה דנו גדולי הרבנים במעמד הערבים, ובשאלה האם מצווה לפעול לגירושם או עידוד הגירתם מהארץ.

לדעת רבים מגדולי הפוסקים ההלכה היא שגוי שאינו "**גר תושב**", אסור שישב בארצנו, לדעתם כך סובר הרמב"ם בהלכות עבודה זרה פרק י' - ו'. לכאורה לפי זה צריך לגרש או לעודד את הגירתם של הערבים מהארץ, שהרי אינם יכולים להיות בגדר "**גר תושב**", מפני שכיום, בזמן שהיובל אינו נוהג, אין אפשרות לקבל 'גר תושב'. אולם כמה רבנים ובראשם הרב הראשי, הרב יצחק הרצוג, ביארו, שהאיסור הוא להכנים לארץ גוי שבא מחו"ל, שהואיל ואין אפשרות לקבל "גר תושב", מצווה שלא להכניסו. אבל הערבים שכבר גרים בארץ, כל זמן שבפועל הם מקיימים שבע מצוות ומכירים בזכותו של העם היהודי על ארצו, אין מצווה לגרשם, ויש לנהוג עמהם בכבוד ואהבה.

במשך עשרות השנים שעברו התברר, שרוב בני העדה הדרוזית מקיימים בפועל את שבע המצוות ומכירים בזכותו של העם היהודי על ארצו, ומסייעים לעם ישראל במלחמתו נגד אויביו, לכן יש להתייחס אליהם כגרים תושבים. אולם, רבים מהערבים הגרים בארץ ישראל אינם מקבלים את ריבונותו של עם ישראל על ארצו. בנוסף לכך, רבים מהם אינם מקיימים שבע מצוות בני נח, חלקם בכך שהם משתפים פעולה עם המחבלים שעוברים על "לא תרצח", וחלקם בכך שאינם פועלים להעמידם לדין, כפי המצווה השביעית שנצטוו בה, להעמיד בתי דין. אמנם מסיבות בינלאומיות ומוסריות, אין אפשרות לגרשם, אך לפחות יש לעודד את הגירתם.

למרבה הצער ממשלות ישראל הפקירו את האוכלוסייה הערבית ביש"ע לשלטון כנופיות הרצח שהובאו והושמו על ידה, ואת אזרחי ישראל הערבים הפקירו להשפעת ושליטת הגורמים העוינים את ישראל. לכן רק לאחר שננצח ונגרש את הלוחמים נגדנו בגלוי, בתוך ה"קו הירוק" ומחוצה לו, נוכל להציע למי שישאר ברירה: לחיות כאן עפ"י עקרונות המוסר והצדק של מורשת ישראל, עפ"י הגדרת "**גר תושב**" כולל שירות לאומי, או להגר למדינה אחרת.

מפניני הפרשה - רעיון

כי לעמך ישראל נתתו באהבה

"**ראו כי ה' נתן לכם את השבת**" (פרק טז' כט') במדרש תהלים שוחר טוב צב. מובא: "**כל עיסקא דשבת כפול, לחם משנה שני העומר לאחד...קרבנה כפול, שנאמר וביום השבת שני כבשים...שכרה כפול, שנאמר וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד...**" מושג השבת אינו שלילי בלבד – אי עשיית מלאכה, אלא גם חיובי, מנוחה וקדושה. בשבת יש מצוות עשה: "**וביום השביעי תשבות**" (לד' כא') ומצוות לא תעשה: "**לא תעשה כל מלאכה**" (כ' י').

לא תעשה הוא מושג שלילי, ומצוות עשה הוא מושג חיובי. בילקוט שמעוני ירמיהו רמז שטו' מובא: "**אמר רבי סימון בשם רבי שמעון חסידא בעולם הזה אדם לוקט תאנים בשבת אין התאנה אומרת לו כלום, אבל לעתיד לבא היא צווחת ואומרת שבת היום**". ממדרש זה ניתן ללמוד שקדושת השבת קבועה היא ועומדת בגוף העולם, אלא שעכשיו בעולם הזה, עינינו טרוטות ואין אנו רואים את קדושתה, אבל לעתיד לבוא כשיגיז הזמן שלי: "כי עין בעין יראו" (ישעיה נב' ח') וכן: "**ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר**" (ישעיה מ' ה') יראו בגוף התאנה את כבוד השבת והיא כביכול צווחת ואומרת: שבת היום.

זהו ההבדל בין יום המנוחה של אומות העולם לבין השבת של ישראל. יום המנוחה של אומות העולם, הוא יום של הביטול מלאכה ולא יותר. אבל השבת של ישראל: "ולא נתתו ה' אלוקינו לגויי הארצות...כי לישראל עמך נתתו באהבה. לזרע יעקב אשר בם בחרת". "יום מנוחה וקדושה לעמך נתת...מנוחת אהבה ונדבה. מנוחת אמת ואמונה. וזוהי הכפילות של השבת: שלילת החולין וחיוב הקדושה. "ראו כי ה' נתן לכם את השבת" – אדם שיראה ויתבונן במהות השבת יזכה לעמוד על גודל המתנה שקיבלנו מהקב"ה: "שבת קודש".

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

משה בן פרחה מיארה ז"ל | סמ"ר עומר בן תהילה ון גלדר הי"ד
ר' אביישי בן דבורה הכהן ע"ה | יעקב (קובי) בן אביבה בן סדון ע"ה
שלמה בן חנה יהזקאל ע"ה | יוסף (ג'רלד) בן מרדכי בר ע"ה
מרדכי בן זוהרה אזרזר ז"ל יהודה יום טוב בן פרלה ברסימנטוב ז"ל

נר ה' נשמת אדם, גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת:

מיחה בת גזיילה (ג' רפה) כהן ז"ל | סימה בת שרה וישראל קרסן ז"ל
זויה בת בונו ניאזוב ז"ל | רחמה בת תמו דנינו ז"ל
ז'קלין בת אסתר אדרי ע"ה | אימי רחל בת ליזה בוחניק ע"ה
שרה בת ברוריה חנימוב ז"ל | תאיר בת אילה פוזיילוב ע"ה

בס"ד יב' לחודש שבט ה'תשפ"ה
שנה שלושים ואחת גליון מספר 19
יוצא לאור על ידי שמעון בוחניק
רב קהילה בישוב חשמונאים

קול ששון

פרסומים תורניים
בהלכה, הגות, אגדה ופרשת שבוע
ע"ש ששון בן שמחה לבית בוחניק ז"ל

שבת קודש
פרשת בשלח
מפטירים
שירת דבורה (שופטים ד')
אשכנזים מתחילים: "ודבורה אשה"
תימנים מתחילים: "ויכנע אלוקים"
ספרדים מתחילים: "ותשר דבורה"

חשמונאים (שעון חורף)

כניסת השבת:	16:54
יציאת השבת:	17:52
זמן רבנו תם:	18:25

מהלכות ומנהגי טו' בשבט שהוא ראש השנה לאילנות

טו' בשבט ראש השנה לאילן

במשנה אשר פותחת את מסכת ראש השנה מובא: "ארבעה ראשי שנים הם...באחד בשבט ראש השנה לאילן כדברי בית שמאי, בית הלל אומרים בחמשה עשר בו". למעשה כל אילנות העולם - ראש השנה שלהם הוא טו' בשבט, מפני שהכל הולך לפי טבעה של ארץ ישראל, שהיא עיקר העולם.

ראש השנה לאילן קובע לגבי חישוב שנות העורלה לפירות: פירות שיחנטו מטו' בשבט ואילך, אחרי שעברו עליהם שלוש שנות ערלה, יהיו בחזקת "נטע רבעי" ומותרים הם באכילה אחרי חילולם.

פירות שיחנטו מטו' בשבט ואילך, לאחר שכבר עברו עליהם ארבע שנים מהנטיעה, מותרים באכילה אבל מתחייבים בכל דיני הפרשת תרומות ומעשרות.

טו' בשבט כראש השנה לאילן קובע לתרומות ומעשרות. בכל שנה משנות השמיטה אנו מפרישים מעשר שונה: בשנים א', ב', ד', ה' לשמיטה: מעשר שני, ובשנים ג' ו' לשמיטה: מעשר עני. התאריך הקובע לעניין זה הוא: האם הפרי חנט לפני טו' בשבט או אחרי טו' בשבט.

מנהגי היום

אין מתענים ואין נופלים אפיים ולא אומרים תחנון בטו' בשבט, ואם חל בשבת אין אומרים 'אב הרחמים' ו'צדקתך צדק'.

יש הנוהגים לאכול בטו' בשבט משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל. יש האוכלים יב' מיני פירות, ויש האוכלים שלושים מינים: עשרה מיני פירות שנאכלים הפרי והקליפה כגון: ענבים, תאנים ותפוחים. עשרה מיני פירות שקליפתם נאכלת וגרעינים נזרק, כגון: זיתים וחרובים. ועשרה מיני פירות שתוכם נאכל וקליפתם נזרקת, כגון: שקדים ואגוזים(.

יש הנוהגים לאכול אתרוג בטו' בשבט, ובייחוד אתרוג שברכו עליו בסוכות.

נוהגים לאכול מפירות ארץ ישראל, וללמוד בזמן האכילה הלכות מצוות התלויות בארץ, כשאין מפירות ארץ ישראל נהגו לאכול מפירות חוץ לארץ.

יש שנהגו להתפלל בטו' בשבט על אתרוג נאה לשנה הבאה. וגם בשבת יכולים לבקש על כך בתפילת "אלקי נצור", ואין בזה בקשת צרכים בשבת.

זמן אכילת הפירות

כשטו' בשבט חל בשבת עדיף לאכול פירות טו' בשבט בתוך הסעודה, לאחר קידוש וברכת "המוציא", ולא בין הקידוש לסעודה, כדי שלא לבוא לידי ספק בברכה אחרונה. כמו כן אפשר לעשות סעודת פירות לאחר ברכת המזון, אולם צריך להשתדל לשהות זמן מה אחר הסעודה, שלא תהא אכילה גסה וברכה שאינה צריכה.

סדר אכילת הפירות

נוהגים ששבעת המינים קודמים לכל פירות העץ האחרים, מלבד הנוהגים כדעת הרמב"ם, שמקדימים את הפירות שחביבים עליו כעת.

כל הקודם בפסוק "ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש (תמרים)" השיבותו גדולה יותר והוא קודם לברכה, לכן הגפן קודם לתאנה ולרימון והתאנה קודמת לרימון.

כל הקודם בפסוק "ארץ חיטה ושעורה וגפן ותאנה ורימון ארץ זית שמן ודבש (תמרים)" למילה ארץ חשיבותו גדולה יותר והוא קודם לברכה, לכן הזית והתמר קודמים לגפן תאנה ורימון, מכיוון שהזית והרימון נכתבו מיד לאחר המילה "ארץ" השנייה, ואילו הגפן, התאנה והרמון מופיעים בריחוק שתי מילים מהמילה "ארץ" הראשונה.

חיטה ושעורה העשויים כתבשיל או פת קודמים לזית ולתמר, אבל האוכל חיטה או שעורה יבשים שברכתם "אדמה" או כמשקה כגון בירה, שברכתם "שהכל" - פירות שבעת המינים קודמים להם.

פירות העץ קודמים לפירות האדמה, ויש אומרים שאם פרי האדמה מאוד חביב עליו יש לברך עליו קודם לפרי העץ.

חתימת הברכה

כל האוכל פירות ארץ ישראל משבעת המינים צריך להזכיר בברכה שבסופה שבחה של ארץ ישראל, וחותם "על פירותיה" (נציין שזיתים, רימונים ותמרים רובם הם מגידולי הארץ).

האוכל פירות חו"ל חותם "על הפירות". במצב של ספק אם הם מהארץ או מחו"ל, יסיים "על הפירות" (ציומוקים - חלקם מהארץ וחלקם מחוץ לארץ).

אם אכל פירות שבעת המינים מהארץ ומחו"ל, יסיים "על הפירות".

ברכת "מעין שלוש" פוטרת גם את פירות העץ שאינם משבעת המינים.

זהירות מחרקים

יש להיזהר מחרקים בפירות כל השנה, ובמיוחד מהנאכלים בטו' בשבט.

זית - אם יש כתמים, חומים או שחורים שלא נוצרו מלחץ, או נקב קטן, יש לפתוח בסכין ולוודא שאין בו נגיעות.

תמר - אם הוא לח יש לבדוק שהפרי שלם, ואין צורך בבדיקה נוספת. תמר יבש יש לפתוח לאורכו, להוציא את הגרעין ולבדוק בעין משני צדדיו, אם יש פירורים קטנים או חורים יש להשליך את כל התמר. נציין שיש בתמר גבישים לבנים שהם סוכרים ואין בהם חשש חרקים.

ציומוקים – אם אינם ישנים לא מצוי בהם חרקים, לכן יש לבודקם בדיקה מדגמית כללית בעין, אם אין בהם חרקים, ניתן לאוכלם.

תאנה - כשהיא יבשה יכול להימצא בה החרקים, לכן צריך לבודקה היטב כך - לחתוך את התאנה, לפתוח ממקום הפתח, ולבדוקו מחרקים.

רימון - אם יש בקליפתו נקבים או גוון כהה, יש לפותחו ולבדוק היטב בהתבוננות ולהסיר את כל החלקים שיש בהם חששות.

אם בודקים את הפירות לחרקים בשבת ומוצאים חרק בפרי, יש לחתוך את מקום החרק עם חלק מהפרי הראוי לאכילה.

פינת העורך

"...**ונחנו מה לא עלינו תלנתיכם כי על ה'**" (פרק טז' – ח') כתב על כך ה"בן איש חי": "**מה**" יכולה להיות לשון ריבוי, כמו: "**מה רב טובך**", ויכולה להיות לשון מיעוט, כמו: "**ונחנו מה**". והוסיף שעל האדם לחשוב בענייני העולם הזה בלשון ריבוי, שיש לו ברוך השם כל צרכו, "**מה רב טובך**". ואילו בעניינים הרוחניים לדעת שלא השיג עדיין מאומה, "**ונחנו מה**".

ברכות מכל הלב

ברכות מעומק הלב וברכת מזל טוב לאחיינו היקר ולנווה ביתו - ששון ושרה בוחניק הי"ו לרגל הולדת בתם מעיין הלל הי"ו (נבדה לאחינו היקר יונה ועליזה בוחניק הי"ן).

יהי רצון מלפני שוכן מרומים שתיזכו לגדלה באושר, שמחה ונחת לאהבת תורה ויראת שמים, וימצאו חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

ברכות מכל הלב

מזל טוב וברכות מעומק הלב לבחור היקר מנחם שוורץ הי"ו בן הרב יאיר ואלישבע שוורץ הי"ו – לו ולכל משפחתו לרגל הגיעו למצוות.

יהי רצון שיוצר המאורות יאיר את דרכך, וישלה ברכה והצלחה בכל מעשי ידך לטובה ותזכה לעבוד את ה' בשמחה ונחת ומתוך אהבת תורה ויראת שמים ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלוקים ואדם.

אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא

"שונה הלכות" – הלכה ומקורה

כיצד לנהוג בעניין אכילת המלצרים בסעודה

ספר החינוך

בספר החינוך מצוה תקצו "לא תחסום שור בדישו" ביאר את שרשי המצווה: **"ללמד עצמנו להיות נפשנו נפש יפה בוחרת היושר ומדבקת בו ורודפת אחר החסד והחמלה, ובהרגילנו אותה על זה אף על הבהמות שלא נבראו רק לשמשנו לחוס עליהן לחלק להן חלק מיגיעת בשרן, תקח לה הנפש דרכה בהרגל זה להטיב אל בני אדם ולשמור אותם מהעביר עליהם הדרך בשום דבר שראוי להם ולשלם שכרם ככל אשר יעשו טוב ולהשביעם מאשר ייגעו בו, וזה הדרך ראויה יללכו בה עם הקודש הנבחר"**.

המקור בתלמוד

מהגמרא במסכת כתובות דף סא. עולה שמותר למסובים לאכול בפני המלצר ולתת לו לאכול אחרי שיגמרו את סעודתם, חוץ מדברים שריחם טוב ואדם מתאווה לאוכלם, כמו בשר ויין. כמו כן מביאה הגמרא בהמשך מספר דוגמאות מעשיות הממחישות את החשיבות להאציל גם אנשים שאינם מסובים לסעודה ממאכלים שבני אדם מתאווים להם, ומידת חסידות להאכילם מכל הדברים גם מדברים שאנשים לא מתאווים להם במיוחד, והנוהג כך זוכה לגילוי של אליהו הנביא.

"...הנהו תרתין חסידי, ואמרי להה רב מרי ורב פנחס בני רב חסדא, מר קדים ספי ומר מאחר ספי, דקדים ספי - אליהו משתעי בהדיה, דמאחר ספי - לא משתעי אליהו בהדיה".

מפרש רש"י: **דקדים ספי משתעי אליהו בהדיה - לפי שכשנותן לפניהן והוא רואה ומתאוה ומצטער ופעמים שיש אורחין הרבה.**

לכאורה היה נראה לומר שמה שכתוב בגמרא בשר שמן ויין, הוא עפ"י הגמרא במסכת פסחים דף מב. המונה מאכלים אלו כדברים הזוקפים את הקומה ומאירים את העיניים: **"תנו רבנן: שלשה דברים ממעטין את הזבל, וזוקפין את הקומה, ומאירין את העינים. אלו הן: פת נקייה, בשר שמן, ויין ישן..."**.

אבל עפ"י הטעם שכתבה הגמרא במסכת כתובות, נראה שמאכלים אלו נמנו, מפני שריחם מגרה ומעורר את תאוות אכילתם, ואם כן, הוא הדין למאכלים אחרים אשר מגרים את האדם ומעוררים את תאוותו לאוכלם.

מהרש"א

במהרש"א חידושי אגדות מסכת כתובות דף סא. ביאר את ההקשר שעשתה הגמרא בין מי שמקדים להאציל את השמש מכל מין ומין מהמאכלים, לבין ההתגלות והדיבור עם אליהו הנביא, וכתב שזה שמקדים להאכיל את השמש מכל מין ומין, מפני שהשמש צריך לאכילה זו, מבליט בזה את הנס שאירע עם אליהו שהלך בכוח אכילה אחת ארבעים יום.

רמב"ם

הרמב"ם הלכות ברכות פרק ז' הלכה ז' פסק אמנם שהשמש (מעין מלצר) אינו אוכל עם המסובים, אולם הוסיף שממידת חסידות לתת לו מכל תבשיל ותבשיל ולא חילק בין סוגי התבשילים. **"השמש שעומד לפני המסובין אינו אוכל עמהן, ודרך רחמנות הוא ליתן לתוך פיו מכל תבשיל ותבשיל כדי ליישב דעתו, ואם נתנו לו יין מברך על כל כוס וכוס שנותנין לו, מפני שאין שתייתו תלויה ברצונו אלא ברצונם".**

מאירי

המאירי בבית הבחירה על מסכת כתובות בדף סא. כתב כדברי הרמב"ם.

פסיקת הטור

הטור פסק בסימן קסט', שלתת לשמש (למלצר) לאכול מכל המאכלים בעלי ריח טוב אשר אדם מתאווה להם זו חובה מן הדין, ואילו לתת לו משאר המאכלים, אין זו חובה, אך ראוי לנהוג בה ממידת חסידות..

פסיקת מרן להלכה בשו"ע

מרן פסק להלכה בשו"ע בסימן קסט' סעיף א' כדעת הטור שחובה לתת לשמש (למלצר) לאכול מכל המאכלים בעלי ריח טוב אשר אדם מתאווה להם ומצד מידת חסידות לתת לו מכל מין ומין, והוסיף שאם השמש עסוק בלשמשו כגון שיש לו כוס ביד לא יתן לו לאכול אלא עד שיניח את הכוס.

"כל דבר שמביאין לפני האדם שיש לו ריח והאדם תאב לו, צריך ליתן ממנו לשמש מיד, ומידת חסידות הוא ליתן לו מיד מכל מין ומין, ולא יתן לו כל זמן שהכוס בידו או ביד בעל הבית (ודוקא לשמש, אבל לאחר שבסעודה מותר ליתן בכי האי גונא)..."

משנה ברורה

במשנה ברורה בס"ק ג' כתב שאין חובה לתת למלצר כמות גדולה, ומספיק לתת כמות קטנה שתיישב את דעתו. כמו כן כתב שם את מה שציין המגן אברהם שלעניין זה לא מועיל להתנות שהוא מעסיק את המלצר, בתנאי שלא יתן לו לאכול מהמאכלים. והוסיף כיצד נכון לנהוג מי שהתאווה למאכל ולא אכל ממנו.

ערוך השולחן

בספר ערוך השולחן כתב שמצד הדין צריך לתת למלצר רק ממין אחד בכדי להשתיק את תאוותו ולתת לו אחרי הסעודה, אבל ממידת חסידות, שיתן לו לפני אכילתו ובזמנינו שאין נזהרים בזה משום שהמשרתים טועמים מכל התבשילים לפני הסעודה במטבח וגם שדברים אלו נוהגים בעשירים והמשרתים נוהגים שם כרצונם והוסיף שם שלא שייך באוכל תנאי כיון שיש בזה צער וכמו שהבאנו את שיטת המגן אברהם.

ביאור הלכה

ביאור הלכה בד"ה "לשמש" הדגיש שלא רק למלצר צריך לתת לאכול, אלא גם לטבח המבשל את האוכל צריך לתת לאכול, שהרי אפילו לאדם שלא קשור לסעודה גם כן צריך לתת לאכול כדי שלא יבוא לידי סכנה.

מאמר מרדכי

להלן מה שכתב בעניין האכלה למלצר במאמר מרדכי (הרב מרדכי אליהו זצ"ל) - שביעית מאמרים סימן ח': **"הנה הגמרא במסכת כתובות (סא.) כותבת שאסור לבעל הבית למנוע מהמלצר לאכול מהאוכל שהוא מגיש, ובמיוחד אם יש בו ריח טוב. ומביאה הגמרא על חכם אחד שהיה נותן למלצר מהאוכל בסוף הסעודה, ואליהו הנביא הקפיד בדבר ולא היה מתגלה אליו, כי המלצר היה מצטער ברעב כל הסעודה, אלא צריך ליתן לו לאכול בתחילה".**

פסקי תשובות

בספר פסקי תשובות כתב שהמנהג לתת לאדם לאכול מכל המאכלים, וגם אם יודע שאין לו מספיק ראוי להציע לו לאכול, ונכון שמי שמציעים לו ימנע מלאכול, כדי לא ליהנות מסעודה שאינה מספקת לבעליה.

הלכה ברורה

בספר הלכה ברורה כתב, שמעיקר הדין אם יש למאכל ריח ומלצר שמגיש להם את האוכל צריך להקדים ולתת לו מאותו מאכל ומידת חסידות לתת לו מכל סוגי המאכלים שיש שם.: **"אם יש לפני המסובים יהודי המשמש אותם ומגיש אוכל לפניהם צריכים להקדימו לכל המסובים ולתת לו מיד מכל דבר שיש בו ריח והאדם תאב לו מפני שיש לחוש שמא מחמת שמריח מהמאכל ומתאווה לו ואינו אוכל ממנו יבוא לידי נזק ומדת חסידות לתת לו מכל דבר מאכל שמביאים לשולחן..."**

סיכום

אדם המעסיק מלצרים המגישים מאכל ומשתה לפני המסובים, ראוי להקדימם לכל המסובים ולתת להם לאכול מכל מה שהם עתידים להגיש, וראוי לנהוג כך גם בזמנינו שהמלצרים יכולים לאכול מתי שהם רוצים.

תהילת ה' ידבר פי – ביאור על ספר תהלים

ביאור ופירוש על ספר תהלים – עפ"י מלבי"ם ועוד

בתהלים פרק ב' פסוק ט': "**תרעם בשבט ברזל ככלי יוצר תנפצם**" ביאר מלבי"ם שהקב"ה אומר לעם ישראל שניתנת להם הרשות לרצוץ את הגויים שקמו על ה' – על עם ישראל בשבט ברזל, והם יהיו ככלי יוצר המוכן לקבל הניפוץ והשבירה לגמרי – כלומר הרשה גם להכריתם ולהאבידם לגמרי.

את פסוק י': "**ועתה מלכים השכילו הוסרו שפטי ארץ**" – מבאר מלבי"ם שעם ישראל שקיבל את רשותו של הקב"ה לרצוץ את הגויים שקמו עליהן פונה לגויים לתקן את דרכיהם ובכך ימנעו מאבדון: "**ועתה, רוצה לומר אחר שה' הרשה אותי ע"ז וכל ממלכות הארץ נתן בידי, ורק אם אשאל אכריתם ויאבדו, א"כ למה תמרדו ותמתינו עד עת שתאבדו, טוב שתשכילו עתה. השכילו הוסרו ר"ל השכילו זאת מצד הערת השכל וקבלו זאת מאהבה, או עכ"פ הוסרו מצד המוסר ויראת העונש העתיד לבא עליכם, ומצד זה**".

פסוק יא': "**עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה**" – הוא המשך הפניה לאומות העולם שיתקנו את דרכם, כדי שסופם יהיה טוב והרעדה תהפך לגילה: "**עבדו את ה' ביראה, ובזה תרויחו שלבסוף תגילו ברעדה הזאת שחרדתם ויראתם מן העונש. מפרש דבריו, נגד מה שאמר עבדו את ה' במה תעבדו את ה'?**"

את הפסוק האחרון פסוק יב': "**נשקו בר פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו אשרי כל חוסי בו**" מבאר מלבי"ם כסיום הפניה לאומות העולם "**נשקו בר**" - שיתחברו למבורר מאת ה'. פירוש אחר "**נשקו בר**" – שיהיו היו כמוץ הנושב וסובב את הבר והדגן, ולא כמוץ אשר תדפנו רוח.

"**נשקו בר, התחברו אל המבורר מאת ה', שבמה שתעבדו עבודת המלך משיח ה' ידמה כאילו אתם עובדים את ה'. וגם אמר נשקו בר, היו כמוץ הנושק וסובב את הבר והדגן, בל תהיו כמוץ אשר תדפנו רוח. לכן תפס מילת בר שהוראתו תאומית על המבורר והנבחר ועל הבר והדגן, ונגד מה שאמר ביראה, מפרש ממה יתיראו? פן יאנף ה' (הנזכר בכתוב הקודם) ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, רוצה לומר אחר שרק במעט שיבער אפו תאבדו דרך, כמ"ש ודרך רשעים תאבד, וכ"ש שראוי לכם להתירא פן יאנף, שפעל אנף מורה על שמכלה חרון אפו בעונש נחרץ, ונגד מ"ש וגילו ברעדה מפרש כי אשרי כל חוסי בו ולכן תגילו אח"כ על שחסיתם בה**".

חוכמה ודרכי חיים - ביאור משלי

ביאור ופירוש על ספר משלי – עפ"י מלבי"ם ועוד

המלבי"ם כתב שמהמשלים שבספר, האדם לומד איך להתנהג בעניינים שבין אדם לחברו ובהנהגה המדינית, ושהספר מתאים ומועיל לכל סוגי בני האדם.

את פסוקים י' עד יב' מפרש מלבי"ם שזו חוכמת המוסר שאומר האב לבנו - לדוגמא שלא ילך בחבורה עם אנשים שליליים, שיכולים לפתות אותו לעשות מעשה לא קיצוני - לפגוע בבני אדם, מבלי להורגם, אלא רק לקחת את ממונם והם ישארו בחיים.

את פסוקים יג ויד' מפרש המלבי"ם שהם דרכי הפיתוי – שעל ידי זה נמצא הון יקר מכסף וזהב וכדומה, ממנו גם הוא יקבל את חלקו בגורל.

את פסוק טו': "**בני אל תלך בדרך אתם מנע רגלך מנתיבתם**". מפרש מלבי"ם שבפסוק זה חוזר האב אל בנו ומזהירו לא לבתפתות אליהם ולא ללכת איתם לא במסלול הראשי שלהם ולא בנתיבית הצדדיים, ומוסיף, שלא רק להימנע מללכת איתם, אלא לגמרי להימנע מלהיות במחיצתם.

"**בני אל תלך בדרך אתם, דרך הוא הדרך הגדול הקבוע לרבים, והנתיבות הם של יחידים, ומוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בדרך הגדול שלהם הקבוע לכולם, כי גם אל תלך בנתיבתם, בנתיב שהולך בו יחיד מהם.**

וגם הוסיף שלא לבד שלא תלך אתם בצוותא חדא, כי גם אם הם אין הולכים שם מנע רגלך שלא תלך בנתיב שהלך בו יחיד מהם, כי הם ירצחו גם אותך:

את פסוק טז': **כי רגליהם לרע ירוצו וימהרו לשפך דם**" מפרש מלבי"ם שאותם אנשים הם רצים אל הרע – ומתחיל להסביר לגבי גזל שהוא דבר שבקלות ניתן להסביר את הרוע שבו וזה לא נעצר שם ומגיע עד לרצח, ועוד שמי שמחיל להיות בחברתם קשה לו להימלט מהם.

"**כי רגליהם לרע ירוצו, האב מודיע לבנו הקטן שידע שכל מה שרצים הוא לרע כי הגזל הוא דבר רע, (בזה יתחיל האב ללמד את בנו בדבר שיבין בקל בשכלו, ומוסיף להסביר לו כי) חוץ ממה שהוא דבר רע ירצחו גם אותך, כי ימהרו לשפך דם, (וגם כל תחשוב שבתוך כך תשמט מידם, כי ימהרו לזה)**".

שאלות לגיל הרך (כיתות א' עד ג')

1. כיצד בקע משה את ים סוף, כדי שבני ישראל יעברו בתוכו?

א. התפלל אל ה' והים נבקע מעצמו. ב. דיבר אל הים והים נבקע.

ג. היכה בו בעזרת המטה. ד. לא משה בקע את הים, אלא אהרון.

2. מה ציווה משה לאהרון לעשות בקשר למן?

א. לומר לישראל לא להותיר מַן לבוקר. ב. לשים מַן בצנצנת למזכרת.

ג. לומר לישראל לא ללקוט מַן בשבת. ד. כל התשובות נכונות.

3. באיזה יום בשבוע הייתה יורדת מהשמים מנה כפולה של מן?

א. ביום שלישי שנאמר בו פעמיים כי טוב. ב. ביום שבת, לעונג שבת.

ג. ביום שישי, כי בשבת לא ירד. ד. אין יום בו ירדה מנה כפולה.

שאלה עפ"י פירוש איבן עזרא - כיתות ה' עד ח'

7. "...ובני ישראל יוצאים ביד רמה" (פרק יד') מה הכוונה ביד רמה?

א. ביד חזקה. ב. ביד ה' שהוא מלך רם ונישא.

ג. לא כבורחים אלא עם כלי מלחמה. ד. כל התשובות נכונות.

שאלות עפ"י רש"י ילדי כיתות ד' עד ח'

4. "נטית ימינך תבלעמו ארץ" (פרק טו') בזכות מה זכה פרעה לקבורה?

א. אמר ה' הצדיק. ב. ליווה את ישראל בצאתם ממצרים.

ג. ביטל את הגזירה לזרוק התינוקות ליאור. ד. תשובות א' וב' נכונות.

5. "וַיְדֵי מֹשֶׁה כְּבֵדִים..." (פרק יז') מדוע היו ידי משה כבדים?

א. מזקנה. ב. מפני שנתעצל במצווה ושלח אדם אחר במקומו.

ג. מדאגה לשלום בני ישראל. ד. כדי שיתאמץ יותר לפרוש כפיו בתפילה..

6. "...חיל אָחַז יֹשְׁבֵי פְּלֶשֶׁת" (פרק טו') מדוע פחדו 'יושבי פלשת'?

א. מישראל יקחו להם את ארץ ישראל. ב. איבדו את תמיכת המצרים.

ג. מנקמת ישראל על שהרגו בשבט אפרים. ד. תשובות א' וג' נכונות.

שאלה עפ"י פירוש הרמב"ן - כיתות ה' עד ח'

8. לאיזה ניסיון הכוונה: "לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ בְּתוֹרָתִי אִם לֹא" (פרק טז')?

א. לשמירת על המצוות התלויות במן. ב. לשמירה על המצוות שצוו במרה.

ג. לאמונה ללכת למקום שאין בו לחם ומזון. ד. תשובות א' וג' נכונות.

ברכות והודעות

מדרשת "הדרך אלייך" בחשמונאים על שם אשת החסד: אודליה פונקלר (תורג'מן) ז"ל הינה נקודת אור בישוב פעילה בימים: ראשון, שלישי ורביעי בערב וכן ביום רביעי בבוקר.

עמותת "דעת צדקות" נותנת שירות ללימוד תורה משמעותי של אברכי כולל "ברכת אברהם" לימי אזכרה של קרוב משפחה – נא לפנות לרב שמעון בוחניק – 050-2339941